

Azınlıkların Türkiye güncesi

SEMA ULUDAĞ

İSTANBUL - Hitler Almanya sınırları dışına çıkıp, tarihin gördüğü en büyük savaşı başlattığında birçok kişi başta Yahudiler olmak üzere binlerce insanın yıllar süren bir dramın başrol oyuncularına olacağını tahmin etmiyordu. Aradan 50 yılı aşan bir zaman geçmesine rağmen gaz odalarının, toplama kamplarının görüntüleri silinmedi zihinlerden... Kendi dışında olanı dışlamak, kendine benzemeyeni baskı ve zor kullanarak yok etmeye çalışmak, yüzyıllardır siyasal iktidarların varlıklarını sürdürebilmek için başvurdukları yöntemlerden biri. Yönetim biçimleri ne olursa olsun siyasal iktidarların azınlık politikalarında her nedense bir değişiklik kaydedilmiyor. Bu görüşü kanıtlamak için çok uzağa gitmeye gerek yok; yakın tarihimizden, bizden bir örnekle açıklanabilir siyasal iktidarların azınlık politikaları.

Yıl 1923. Altı yüz yıl hüküm süren Osmanlı İmparatorluğu yerini Cumhuriyet yönetimine bırakır. Anayasa karşısında herkes eşittir ve din ile devlet işleri ayrılmıştır... Yönetim şeklini tanımlayan bu iki ilke Yahudilerin tarihini araştıran Rifat Bali'ye göre kâğıt üzerinde kalmak dışında hiçbir işe yaramamış. Resmi kaynakların dışında çıkarak kendi tarihini araştırmaya başlayan Rifat Bali, 1923 ile 1945 yılları arasında Türkiye'de yaşayan Yahudilerin hayatını anlatıyor 'Bir Türkleştirme Serüveni' adlı kitabında. Bali, yıllar süren arşiv çalışmasının ardından Cumhuriyet'in ilk yıllarında devletin sistematik biçimde azınlıklara Türkleştirme politikası uyguladığını ve din konusunun Yahudilerle Türkler arasında yüksek gerilim hattı oluşturduğunu kanıtıyor.

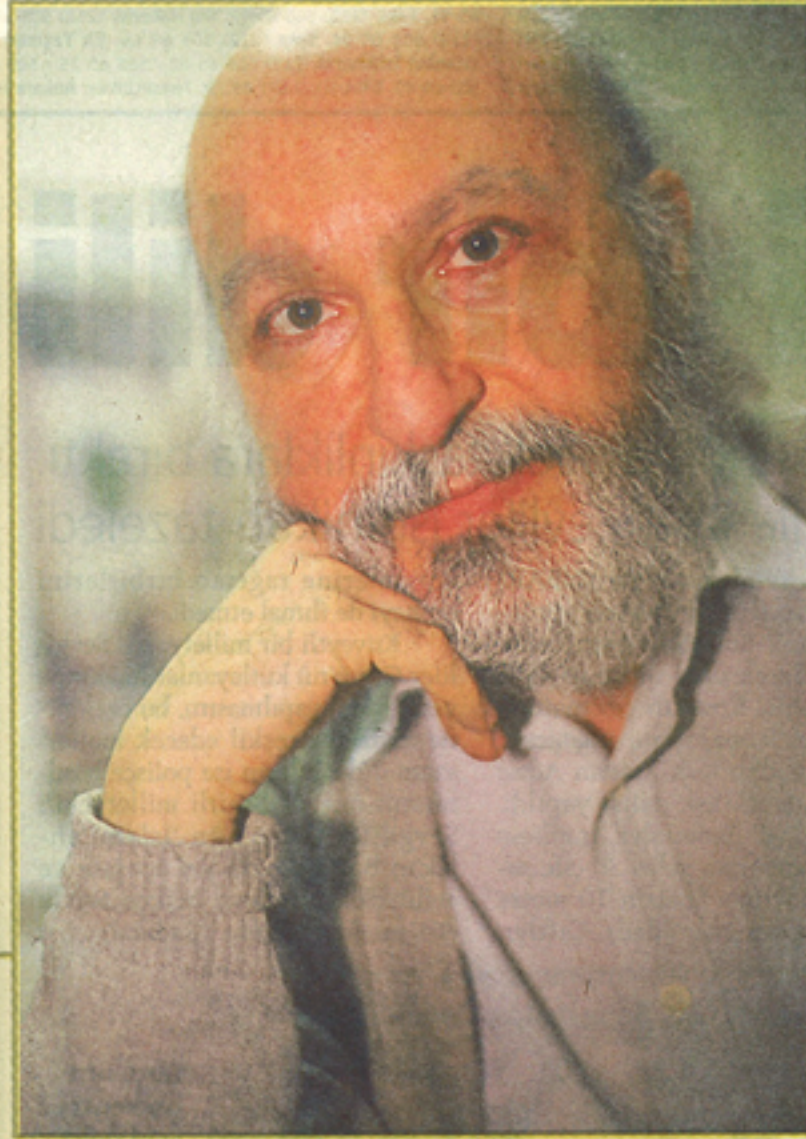
Türkiye'deki azınlıkların özellikle de Yahudilerin tarihini araştırmak için yola çıktığınızda nelerle karşılaşabileceğinizi tahmin ediyor muydunuz?

Kitap yazma fikriyle değil, kendi tarihimi araştırmak için yola çıktım. Amatörce işe başlayıp profesyonelleşmeye çalıştım. Makaleleri ve gazeteleri okudum. Tek partili dönemi anlatacağım diye düşünce yoktu. Türkiye'de Yahudilerin geçmişine ilgili oturmuş bir tarih anlayışı var ve ben bunun abartılmıy ya da genel tablodan istenilen parçaların seçilip alınmış olduğuna inanıyordum ve genel tablonun ne olduğunu aramaya başladım.

Türkiye'de azınlıkların, özellikle de Yahudilerin tarihini araştıran Rifat Bali, Cumhuriyet'in ilk yıllarının azınlıklar açısından diktatoryal bir dönem olduğunu belgelerle anlatıyor

Bali, resmi tarihin dışına çıkınca hiç de hoş olmayan bir tablo ile karşılaştığını belirtiyor.

FOTOĞRAF: MUHSİN AKGÜN

Nasıl bir tabloydu karşılaştığınız?

Hiç de hoş olmayan bir tablo çıktı ortaya. O yıllara bakıldığında dünya konjonktüründe diktatoryal bir dönem olduğu söylenebilir. Türkiye'de de hem tek parti rejimi var, hem ulus-devlet kurulu-yor. Azınlıkları Türk kimliğine süratli bir şekilde ve kısa zamanda kazandırmak istiyorlar. Bu mümkün olmuyor tabii.

Devletin tutumu hayata geçmeyince herhangi bir gerginliğe yol açtı mı?

Elbette yarattı. Hayatında hiç Türkçe konuşmamış, okumamış veya yazmamış insanlara 50-60 yaşından sonra 'Türkçe konuşacaksınız' deniliyor. Kültürel Türkleşme dediğimiz Türkçe konuş(tur)ma işin bir yanını oluşturdu. 'Siz Türk'sünüz, bu

kimlikle dolaşmanız ve Türk ülkesünü benimsememiz lazım' denildi. Ancak bu insanların başka dinsel ve etnik kimlikleri vardı. Bunu gizlemek zorunda kaldılar. Yeni bir devlet yeni bir cumhuriyet kurulu-yor, kendini laik olarak tanımlıyor ve anayasadan dinin İslam olduğunu çıkartıyor. Ama dönemin siyasi iktidarı dini zihinden silmedi ve ayırıcı bir faktör olarak kullanıldı.

Devletin bu tutumunun izlerini günümüzde de görmek mümkün mü?

Laik devlet olmasına rağmen zihniyetten silinmeyen din faktörü bugün de mevcut. Sokaktaki insan da siyasal iktidar da gayrimüslimi bir Türk vatandaşı olarak görmüyor. Diğer taraftan problemler ortaya çıktığı zaman fark edilebilen bir şey var; siyasal iktidar azınlıklara

güvenmiyor. Geçmişteki sicil çok temiz olmadığını gerekçe gösteriyor. 'Biz bu defteri kapattık, hepimizi güvenilir insanlar olarak kabul ediyoruz' demesine rağmen içten içe acaba diye bir kuşku duyuyor.

Bu yaklaşımında Osmanlı'nın azınlık politikalarının izleri görülüyor mu?

Osmanlı tamamen ayrı bir sistem. Çünkü orada gayrimüslimler için sınırlar belli ve ümmet sistemine göre yaşıyorlar. Yapacakları işler, giyecekleri kıyafetler, evinin şekli bellidir. Bugünkü anayasal sistem içinde gayrimüslimler ikinci sınıf vatandaş olarak değerlendiriliyor ama o günkü sistem içinde öyle bir şey yok.

Arada tanımlanmış bir hukuk var diyebilir miyiz?

Elbette. İslam hukukuna göre işler yürür ve herkes bunu kabul etmiştir. Cumhuriyet'e geçiş döneminde azınlıklar önce seviniyor. Anayasa ve eşitlik var diye. Bir günde zihniyet değişmiyor.

Laik bir sistem edilmesine rağmen uygulamada bunun çok tam tersi bir anlayış mı benimseniyor?

Din faktörü yüksek gerilim hattı gibi mevcut ortada. Azınlıklar buna bir süre sonra rıza gösteriyorlar yani ikinci sınıf vatandaş olmayı kabulleniyorlar ve günlük yaşamlarını sürdürüyorlar. Bu arada 1941'de gayrimüslimlerden 20 ila 45 yaş arasında olanlar güvenilir olmadıkları gerekçesiyle askere alınıyorlar. Almanya'daki olayları da göz önüne alan Yahudiler büyük bir korku yaşıyorlar. Bir kaç ay sonra varlık vergisi geliyor. Cumhuriyet'in yöneticileri o eşitlik ilkesini yok sayarak din faktörüyle insanları hukuka aykırı bir şekilde vergilendirdiğinde tüm hayaller paramparça oluyor.

Devlet-azınlıklar arasındaki ilişki böyle yürürken, gündelik yaşamda azınlıklarla Müslümanlar arasında durum neydi?

Ona net bir şey söyleyebilmek için anılara bakmak lazım ki onlara ulaşmak da pek mümkün değil.

6-7 Eylül olayları var ve bunu değerlendirmek için anıları baz almak gerekiyor...

Ortada bir veri olmadığı için bu insanlar birbirlerini seviyorlar mı yoksa nefret mi ediyorlar pek belli değil, ama basına ve mizah dergilerine bakıldığında azınlık karşıtı literatür geliştirildiği görülüyor. Sokaktaki insanın saf ve hiçbir peşin yargısı olmasa bile her gün bunu okuduğunda birtakım yargılar oluşuyor ve azınlık karşıtı duygular da çıkıyor. Neticede bir servet paylaşımı söz konusu. O dönemde daha Türk burjuvazisi gelişmemiş. Azınlıkların hepsi zengin değil ama basına yansıyanlar tüccar kesimi olduğu için kıskançlık duygusu besleniyor. 6-7 Eylül olayları da bu kıskançlığın bir sonucu.

Sizin ortaya attığınız bu tezler resmi tarihte nasıl yansıtılıyor?

Resmi tarih şunu kabul ediyor; Rum ve Ermeni cemaatleriyle geçmişte, acılı günler yaşanmıştır. Ama Türkiye Yahudileriyle böylesi sorunlar çıkmamıştır. Varlık vergisi gibi bir iki küçük problem yaşansa bile bunlar münferit olaylardır. Dolayısıyla bu kitap resmi tarihin tamamen tersini ileri sürüyor. İlla ki resmi tarihi çürüteceğim diye bir ideolojik yaklaşımla çıkmadım ortaya. Belgeleri ve kanıtları var ve gerçek budur.

Bir Türkleştirme Serüveni/Rifat Bali/İletişim Yayınları/604 sayfa/6 milyon 450 bin lira

